

АРХЕЛАЈ И ПРЕСТОЛОТ

Кратка содржина

Филозофот Платон тврди дека македонскиот крал Архелај, наводно незаконит син на Пердика II и на робинка, ги убил сите законски наследници на престолот и насилно ја приграбил кралската власт во Македонија. Иако оваа приказна била добро позната во античко време, современите историчари ја оспоруваат делумно или во целост; сепак, сите обиди да се докаже дека е неоснована се темелат врз претпоставки и врз конјектури на инаку неврзани аргументи. Повторната анализа на изворните податоци и споредбата со соодветни примери за наследувањето на кралската власт во Македонија укажуваат дека работите со наследството во Ајџа сепак не биле сосем чисти; дека молкот на Тукидид за пренесувањето на власта сè додека не го претстави Архелај како крал, не е пресуден, но е во најмала рака индикативен; дека положбата на Архелај во однос на наследството била проблематична, без оглед дали бил законит син; и најпосле дека, ако ништо повеќе, приказната на Платон заслужува многу поголемо внимание и никако не смее да се отфрла по инерција, како што обично се прави.

Клучни зборови: АРХЕЛАЈ, АЛКЕТА, ПЛАТОН, НАСЛЕДСТВО, МАКЕДОНИЈА, ПРЕСТОЛ

1. Во дијалогот „Горгија“, Платон ни раскажува дека Архелај – незаконитиот син на Пердика II и на една робинка на Алкета, братот на Пердика II – ги убил сите законски наследници на престолот и насилно ја приграбил кралската власт во Македонија. Негови наводни жртви биле Алкета, синот на Алкета по име Александар, наводно врсник на Архелај, како и еден неименуван седумгодишен син на Пердика II:

[...] ᾧ γε προσήκε μὲν τῆς ἀρχῆς οὐδὲν ἦν νῦν ἔχει, ὄντι ἐκ γυναικὸς ἢ ἦν δούλῃ Ἀλκέτου τοῦ Περγίδικου ἀδελφοῦ, καὶ κατὰ μὲν τὸ δίκαιον δούλος ἦν Ἀλκέτου, καὶ εἰ ἐβούλετο τὰ δίκαια ποιεῖν, ἐδούλευεν ἂν Ἀλκότη [...]. ὅς γε πρῶτον μὲν τοῦτον αὐτὸν τὸν δεσπότην καὶ θεῖον μεταπεμψάμενος ὡς ἀποδώσων τὴν ἀρχὴν ἦν Περγίδικας αὐτὸν ἀφείλετο, ξενίσας καὶ καταμεθύσας αὐτὸν τε καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον, ἀνεψιὸν αὐτοῦ, σχεδὸν ἡλικιώτην, ἐμβαλὼν εἰς ἄμαξαν, νύκτωρ ἐξαγαγὼν ἀπέσφαξέν τε καὶ ἠφάνισεν ἀμφοτέρους. καὶ ταῦτα ἀδικήσας ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀθλιώτατος γενόμενος καὶ οὐ μετεμέ-

λησεν αὐτῶ, ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον τὸν ἀδελφόν, τὸν γνήσιον τοῦ Περδικίου υἱόν, παῖδα ὡς ἐπτέτη, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγίγνετο κατὰ τὸ δίκαιον, οὐκ ἐβουλήθη εὐδαίμων γενέσθαι δικαίως ἐκθρέψας καὶ ἀποδοῦς τὴν ἀρχὴν ἐκείνῳ, ἀλλ' εἰς φρέαρ ἐμβάλων καὶ ἀποπνίξας πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ Κλεοπάτραν χίνα ἔφη διώκοντα ἐμπεσεῖν καὶ ἀποθανεῖν.¹

2. Приказната според која Архелај си ги убил чичкото, братучедот и малиот полубрат за да стане крал била добро позната во античко време, но современите историчари ја оспоруваат – некои делумно, а некои во целост.² Сепак, сите обиди да се докаже дека е неоснована се темелат врз претпоставки и врз конјектурно врзување на инаку неврзани аргументи. Особено во последно време, ниту се нуди некоја нова аргументација, ниту пак се дава нов предлог за реконструкција на случувањата, туку или рутински се цитираат постарите дела, или пак прашањето воопшто не се спомнува. При сè што е тешко да се оспоруваат претпоставки засновани врз предубедувања и впечатоци – и тоа за прашање што многумина го сметаат за затворено – целнама дека проблемот заслужува да се разгледа уште еднаш.

3. Еден од ретките извори кој барем приближно ни ги претставува ликовите во оваа драма е прочуениот натпис IG I³, 89, чиј завршеток гласи:

(12) ...ες Μακεδ[όνο]ν· Περδικίας [Ἀλεχσάνδρο], Ἀλκέτες Ἀλεχσάνδρο, Ἀρχέλας Π[ερδικί]κο (23) | (6) Μενέλαος Ἀλεχσά[νδ]ρο, Ἀγέλαος Ἀ[λκέτο, ...]υρος Ἀλκέτο, Βυργίνος Κράστονο[ς] (29) | (6)]ο, Ἀγερος Φιλίπ[πο], Εὐρύλοχος Βο[(6), Ἀλέ]χσανδρος Πανταπόνο, Νεοπτόλε[μος, (28)], etc.

Современите истражувачи главно се согласуваат дека натписот завршува со потписниците на договорот од македонска страна, поредени или според тогашниот углед во рамките на кралството, или пак според редоследот на наследување.³ Ἀλκέτες Ἀλεχσάνδρο, братот на Пердика II, е наведен веднаш по Пердика, а пред Архелај. Нема издржан и целесообразен одговор зошто Архелај – ако требало да го наследи престолот – е наведен на трето, а не на второ место. Извесно е дека причина за ова не била неговата возраст; современите историчари долго расправале за точното датирање на овој натпис,⁴ но независно кој од предложените датуми ќе го при-

¹ Plat. *Gorg.* 471 a-c.

² Geyer (1930), 86; Hammond & Griffith (1979), 133-137; Borza (1990), 161; King (2018), 50-51. Borza (1990, 162, n. 3.) го пренесува и мислењето на Грин, кој правилно опменува дека крвопролевање во куќата на Аргеадите не е незамисливо, и дека Платон дава мошне детален приказ само триесетина години по случувањата, што можеби навестува дека располагал со податоци од прва рака.

³ V., e.g., Hatzopoulos (1986), 280; Borza (1990), 161; Anson (2009), 278; Psoma (2013), 75.

⁴ За датирањето, v. *imprimis* Mattingly (1968): 472 – 475 и, меѓу многуте други, Meiggs (1972): 428 – 430; Hammond & Griffith (1979), 134 – 135; Borza (1990).

фатиме, Архелај секако веќе бил зрел човек.⁵ Редоследот на имињата сведочи дека следен по углед и овластувања – и најверојатно следен во наследниот ред – бил Алкета, братот на Пердика II.⁶

4. Спротивно на ова, Борза тврди дека сево ова му изгледа сомнително, и дека Алкета не може да бил следен во линијата за престолот. Тој го поткрепува ова тврдење со една друга, добро позната епизода од настаните кај Поттидаја, во која Тукидид спомнува дека Пердика не го оставил како регент Алкета, туку еднаш спомнатиот и инаку непознат Иолај: ἀπέστη γὰρ εὐθὺς πάλιν τῶν Ἀθηναίων, вели Тукидид, καὶ ξυνεμάχει τοῖς Ποτειδεάταις, Ἰόλαον ἀνθ' αὐτοῦ καταστήσας ἄρχοντα.⁷ Овој податок заслужува повеќе внимание одошто му посветуваат современите истражувачи, меѓу другото и зашто нема видлива логика Пердика да остава регент во Аја за да оди да војува кај Поттидаја. Поттидаја била оддалечена околу 150 километри, а се наоѓала во непосредно соседство на Антемунт, кој наводно бил под македонско влијание, ако не и контрола, уште од времето на Аминта I;⁸ таа се наоѓала многу поблиску, на пример, од преминот Девет патишта, до каде Александар I се пробил без никакви регенти и заменици половина век пред тоа. Гом не гледа ништо чудно во оваа епизода и не ѝ обрнува никакво посебно внимание, освен очигледниот заклучок дека не ни се кажува ништо друго за Иолај, исто како и за оној Павсанија што е спомнат во 61.4.⁹ Но исказот Ἰόλαον ἀνθ' αὐτοῦ καταστήσας ἄρχοντα може да се однесува на нешто сосема друго. Во своите коментари, Хорнблоуер прифаќа едно ненамет-

⁵ Errington (1990), 25, спомнува дека имал околу 45 години. *Contra* Hatzopoulos (1986), 285, кој тврди дека Архелај не бил втор на натписот зашто бил премногу млад, а како *terminus ante quem* за неговото раѓање ги дава триесеттите години на V век ст.е., што несомнено е премногу доцна. Претпоставката на Хасопулос наводно се темели врз пресметките на Хамонд, но местото што е цитирано (1979, 104 sqq.) содржи сложени и донекаде нејасни пресметки за владеењето на Александар I, а не на Пердика или Архелај.

⁶ *Contra* Errington (1990), 25, кој тврди дека „[...] that Archelaos had already been designated for the succession by about 440, the time of the alliance between Macedonia and Athens, can be deduced from the protocol order of the listed names“ – но без да го поткрепи ова тврдење со каков било доказ. Општо земено, сите овие претпоставки не се темелат врз ниту еден одреден изворен податок. Најубав пример за ова е тврдењето на Хамонд (1979, 115), дека “it seems very likely that an agreement which gave Perdikkas the throne while it guaranteed Alketas unsurpassed honor had been worked out long before”, за кое не нуди никакво образложение, освен сопствената подготвеност да верува во него.

⁷ Thuc. 1.62.

⁸ Hdt. 5.94, “Ἰππία δὲ ἐνθεῦτεν ἀπελαυνομένῳ ἐδίδου μὲν Ἀμύντης ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς Ἀνθεμοῦντα, ἐδίδουσαν δὲ Θεσσαλοὶ Ἰωλκόν”; сепак, cf. Gomme (1971, 216), за состојбата околу Стрепса и Антемунт. Детално за епизодата и за Антемунт кај I. K. Xydopoulos (2012). “Anthemus and Hippias: The Policy of Amyntas I.” *Illinois Classical Studies* 37, 21-37.

⁹ Gomme (1971), 219.

ливо предложено решение од преводот на Џоует – “having appointed Iolaus to take his place with the expedition” – што би значело дека целата реченица се однесува на заповедништвото на војската кај Поттидаја, а не во Ајга, и дека Иолај всушност е пратен кај Поттидаја како војсководец.¹⁰ Тогаш веќе станува разбирливо и она што се спомнува веднаш во следниот пасус: [...] τὴν παρὰ Περδικκού διακοσίαν ἵππων ἐν Ὀλύμπῳ μένειν, имено, двесте македонски коњаници кои биле пратени од Пердика (παρὰ Περδικκού), а не предводени од Пердика. Најпосле, без оглед што IG I³, 89 е нецелосно зачуван, ако Иолај имал каква било тежина во Ајга, неговото име бездруго требало да стои при врвот на списокот на потписници – а таму го нема.¹¹

5. Ако ова е точно, тогаш треба да се отфрли приказната за наводното регентство на Иолај во Ајга. Со тоа, нештата драстично се менуваат, зашто се урива главниот аргумент дека Алкета не бил втор во линија за наследство независно од тоа што ни го кажува натписот. Другите аргументи на Борза се главно посредни. Тој вели дека, ако се исклучи Алкета од равенството, местото на Архелај како наследник не е спорно, зашто Архелај е спомнат по татко му и чичко му, но пред сите други; но, како што видовме, извесно е дека немаме никаква причина да го исклучиме Алкета од равенството. Истото важи и за последното образложение – дека Пердика имал слобода да предложи наследник врз основа на сопствената процена на неговите способности, како што наводно подоцна направил и Филип II.¹² Но, и самиот Борза признава дека ова се темели врз подоцнежните постигања на Архелај; станува збор за своевидна конјектура *a posteriori*, еден личен впечаток со кој не може – и веројатно не треба – да се спори. Да го одбележиме и тоа, дека дури и според традиционалното толкување на епизодата со Иолај, регент во Ајга повторно не бил Архелај, за разлика од улогата што подоцна ја добивале Александар, Деметриј II или Персеј; на Архелај очигледно не му било дадено ниту номинално заповедништво кај Поттидаја, за разлика од соодветните овластувања што подоцна ги добил Деметриј II, или пак Персеј во II Римско-македонска војна.¹³ Ако Архелај не бил премлад за

¹⁰ Hornblower (1991), 105.

¹¹ Greenwalt (1985), 53.

¹² Слично и Errington (1990), 25: „ Even if he was the son of a slave, as is maliciously asserted in Plato's Gorgias, he was recognized for more than twenty years before his accession as the chosen successor of his father Perdikkas“ – повторно без потпора во ниту еден извор.

¹³ Може да се спори дека примерите на Александар и на Деметриј не се сосем соодветни за оваа дискусија, зашто во нивниот случај станувало збор за критични ситуации, кога кралот или не бил во Македонија, или пак активно војувал, а територијата што требало да се покрие била сразмерно поголема (Филип II бил во Тракија, а Антигон во Хелада). Но ако Пердика сакал да го нагласи местото на Архелај во политичката хиерархија, секако можел да му даде само номинално заповедништво, какво што добил тринаесетгодишниот Персеј, додека вистинскиот заповедник бил Атенасора; *v. Liv. 31.28.5; 33.3.*

сите овие улоги, тогаш единствено можно објаснување е дека навистина не му припаѓало ниту едно од овие права, вклучително и правото на престол; во тој случај, целата приказна за убиството станува поверојатна.¹⁴

Борза заклучува дека прашањето за правото на Архелај на македонскиот престол зависи од тоа како ја толкуваме улогата на примогенитурата во процесот на наследување во Македонија.¹⁵ Ако се согласиме дека примогенитурата не била апсолутно правило,¹⁶ тогаш станува сосем можно дека законит наследник на Пердика II бил неговиот брат Алкета.

6. Прашањето тешко може да се реши на ваков начин, зашто ниту еден извор не ни кажува ништо подетално за начинот на кој се наследувала власта кај Аргеадите пред Филип II. Но овој проблем допира и други нерешени прашања: прво, дали од гледна точка на наследувањето имало разлика меѓу деца од прва/законита и втора/незаконита жена, а потоа и улогата на порфиригенезата во Ајга. Ако Архелај бил најстариот син на Пердика, зошто мислел дека треба да си го убие помладиот брат во династичка пресметка, и зошто Платон, триесетина години по случувањата, бил расположен да верува дека седумгодишниот полубрат на Архелај бил законит наследник на престолот?

Прашањето е прилично широко и, за несреќа, зафаќа неколку други не сосем јасни епизоди од македонската историја.¹⁷ Нешто подоцна, Аминта III ќе има најмалку седум деца од две жени (Александар II, Пердика III, Филип II и Евриноја од Евридика, а Архелај, Аридај и Менелај од Гијаја) – но иако двете сопруги му била законити, во линијата за наследство поради некоја причина влегле само децата од Евридика.¹⁸

---

¹⁴ Интересен е ставот на Ерингтон, кој (како што видовме погоре) тврди дека нема сомнеж во тоа дека Архелај бил законит наследник, но и дека приказната за убиството не е невозможна – не зашто се спорело за престолот, туку зашто „[...] Perdikas had had great difficulties with his brothers, particularly Philippos, and Archelaos may well have drawn the consequential, if brutal, lesson from a past that he had shared, deciding, as did Alexander the Great three generations later, that the stability of his regime demanded the sacrifice of possible contenders within the family, so that as king of the Argeadai he would have a monopoly of influence on the barons of the country“. Тукидид им дава и повеќе од доволно место на случувањата во Македонија, но воопшто не го спомнува примопредавањето на власта и чинот на наследување на престолот; примамливо е да се размислува дали со ова требало да се поправи угледот на Архелај поради политичките врски со атинските демократи, и дали во тој случај би можеле да различиме две различни традиции, една историографска, која го брани угледот на Архелај, и една реторска/филозофска, која го напаѓа.

¹⁵ *Contra* King (2018), 51, која потсетува дека, барем кај Платон, проблемот воопшто не се состои во примогенитурата, туку во потеклото и статусот на мајката на Архелај.

¹⁶ *Cf.* Borza (1990), 177, 179, кој ги прифаќа заклучоците на Карни и зборува за „an insecure system of primogeniture, a kingship based on personal (as opposed to institutional) power“ – што само по себе ја прави речиси непотребна анализата на редоследот на имињата на IG I³, 89.

¹⁷ *Cf.* анализата на Greenwalt (1985), 99 – 105.

¹⁸ За разлика од претендентот Аргај, полубраќата на Филип II не се јавуваат ниту како претенденти, што значи дека патот кон престолот им бил целосно затворен.

За причините за ова може широко да се спекулира. Таткото/кралот бездруго го имал главниот збор при одредувањето на статусот на неговите синови, но во целата работа имале улога и потеклото на мајката, и угледот на брачната врска. Тука работите се усложнуваат. Извесно е дека токму Гигаја била прва жена на Аминта и дека со неа се оженил пред 400 ст.е. – најмалку осум години пред Евридика;¹⁹ Гигаја најверојатно му била и некаква роднина, дел од семејството Аргеади, за што сведочат и нејзиното, и имињата на нејзините три сина.²⁰ Според угледот и статусот на Гигаја, би се рекло дека нејзините синови не можат да се исклучат од редот за наследство – а сепак, се случило токму тоа. Системот на наследување во Македонија бил патрилинеален; но, како што правилно забележува Гринволт, во држава со рудиментирана, флуидна политичка структура, кралот морал да води сметка за интересите на благородничките куќи од Македонија и соседството – и, соодветно на потребите, да склучува династички бракови. Таков бил и бракот со Евридика, склучен од политички причини, кој можеби имал некаква врска со повлекувањето на Илирите од Македонија и подемот во односите со локалните басилејски куќи од Горна Македонија.²¹ Во оваа прилика не бил пресуден ниту редоследот, ниту статусот на сопругата, туку политичката и дипломатската тежина на брачната врска; тоа им го затворило патот кон престолот на синовите на Гигаја.²²

Ова е навидум спротивно на она што го читаме кај Јустин (8.3.10 - 11): *Post haec Olynthios adgreditur; receperant enim per misericordiam post caedem unius duos fratres eius, quos Philippus ex noverca genitos veluti participes regni interficere gestiebat. Ob hanc igitur causam urbem antiquam et nobilem excscindit et fratres olim destinato supplicio tradit praedaque ingenti pariter et parricidii voto fruitur.* Greenwalt (1985) мисли дека браќата навистина кренале бунт, но сепак спекулира дека станувало збор за речиси крајна мерка, зашто нивното право на престол било второстепено, поради понискиот статус на нивната мајка во однос на Евридика. Нема потреба посебно да се нагласува дека и самиот приказ на Јустин е мошне проблематичен. Тој не само што му припишува на Филип дека завојувал и го разурнал Олинт *ob hanc igitur causam*, што не доаѓа предвид, туку и целиот приказ поскоро личи на Теопомп и на неговиот добро познат непријателски став кон Филип; *v. G. S. Shrimpton, Theopompus the historian, London, 1991, ch.5.* Одлична паралела на оваа епизода е приказот на освојувањето на Одесос кај Јорданес, во кој на мошне сличен начин се чувствува одгласот на Теопомп; *v. Пановски, С. & Стојанов, Д. (2016). „Кога митот и историјата се среќаваат: Getica 10.65-66“, Гласник на ИНИ 60.1, 47-70.*

¹⁹ Geyer (1930), 127; ова го прифаќа и Ellis (1973), 351.

²⁰ Beloch (1904) 2, 66.

²¹ V. Ellis (1969), 1 *sqq.*; Bosworth (1971), 100 *sqq.*; Ellis (1973), 351, no.11.

²² Во крајна линија, без оглед на тоа кој какви ставови застапува, постојано треба да се има на ум трезвената опомена на Anson (2009, 278): „The difficulty in interpreting Justin’s reference is that Justin and too many modern commentators assume that Macedonia had a formal succession and regency process. [...] Disputed successions were common with multiple candidates often claiming a royal title through a show of force and foreign intervention.“

7. Да се вратиме на нашиот проблем. Ако ова е точно, и ако при наследувањето на престолот се правела разлика меѓу сопругите според нивниот редослед, потеклото, претходниот углед на сопругата и политичката тежина на брачната врска – тогаш навистина имало простор Архелај да се почувствува несигурен. Тој воопшто не морал да биде незаконит син – впрочем, тоа што го има на IG I³, 89 е јасен показ дека бил законит – туку било доволно бракот на неговата мајка да бил помалку ценет од оној на нејзината соперничка.²³

Сето ова нè упатува на заклучок кој не ја следел главната струја на размислување ниту во осумдесеттите години од минатиот век, кога пишувајќи Гринволт, а веројатно уште помалку ја следи денес. Накусо, може да заклучиме дека: (а) ако го тргнеме „регентството“ на Иолај, списокот на потписници на IG I³, 89 навестува дека работите со наследството во Ајга не биле сосем чисти; (б) молкот на Тукидид за пренесувањето на власта, сè додека не го претстави Архелај како крал, не е пресуден, но е во најмала рака индикативен; (в) положбата на Архелај во однос на наследството била проблематична, без оглед дали бил законит син; и (г), ако ништо повеќе, приказната на Платон заслужува многу поголемо внимание и никако не смее да се отфрла по инерција, како што тоа обично се прави.

Литература:

- ANSON, E. (2009). "Philip II, Amyntas Perdicca, and Macedonian Royal Succession". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 58.3, 276 - 286.
- BELOCH, J. (1904). *Griechische Geschichte III. Die griechische Weltherrschaft. Erste und zweite Abteilungen*. Strasburg: Karl J. Trübner.
- BORZA, E. N. (1990). *In the Shadow of Olympus: the Emergence of Macedon*, Princeton, New Jersey.

---

²³ Дополнителна непознаница е и прашањето дали при наследувањето на македонскиот престол важел принципот на порфиригенеза. Ваквата практика не е цврсто посведочена на Балканскиот Полуостров, но Greenwalt (1985) сепак мисли дека е возможна; и Хасопулос (1986, 280) цени дека редоследот на наследници се одредувал според редоследот на раѓање *откако* таткото ќе седнал на престолот. Според Ерингтон, во 413 ст.е. Архелај имал околу 45 години; ова значи дека би требало да е роден околу 458 ст.е. – пред Пердика да стане крал, па ако се следел принципот на порфиригенеза, Архелај повторно немал право на престолот. Сепак, природата на изворниот материјал е таква, што само владеењата на Пердика II и на Аминта III даваат доволно податоци; другите примери од раната историја на Аргеадите се премногу слабо посведочени за да послужат како подлога за некаква издржана претпоставка. Врз основа на изворите што ни се на располагање, тешко е да се уточни дури и редоследот на децата на македонските кралеви, а не пак годините кога се родиле; *v.* Greenwalt (1989), 21.

- BOSWORTH, A. B. (1971). "Philip II and Upper Macedonia". *The Classical Quarterly* 21.1, 93-105.
- ELLIS, J. R. (1969). "Amyntas III, Illyria and Olynthos 393/2-380/79". *Makedonika* 9, 1-8.
- ELLIS, J. R. (1973). "The Step-Brothers of Philip II". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 22.2, 350-354.
- ERRINGTON, R. M. (1990). *A History of Macedonia*, University of California Press.
- GEYER, F. (1930). "Makedonien bis zur Thronbesteigung Philipps II". *Historische Zeitschrift Vol. 19*, München & Berlin: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, pp. 1-148.
- GOMME, A. W. et al. (1971). *A Historical Commentary on Thucydides*. Oxford: Clarendon Press.
- GREENWALT, W. S. (1985). *Studies in the development of royal authority in Argead Macedonia*. Dissertation. University of Virginia.
- GREENWALT, W. S. (1989). "Polygamy And Succession In Argead Macedonia". *Arethusa* 22.1, 19-45.
- HAMMOND, N. G. L. & Griffith, G. T. (1979). *A History of Macedonia, volume II, 550-336 B.C.*. Oxford: Clarendon Press.
- HATZOPOULOS, M. B. (1986). "Succession and Regency in Classical Macedonia." *Archaia Makedonia IV*, 279-292.
- HORNBLOWER, S. (1991). *A Commentary on Thucydides. Volume I. Books. I-III*. Oxford: Clarendon Press.
- KING, C. J. (2018). *Ancient Macedonia*. London & NY: Routledge.
- MATTINGLY, H. B. (1968). "Athenian Finance in the Peloponnesian War." *Bulletin de correspondance hellénique* 92, 450-485.
- MEIGGS, R. (1972). *The Athenian Empire*. Oxford: Oxford University Press.
- PSOMA, S. (2013). "Innovation or Tradition? Succession to the Kingship in Temenid Macedonia". *Tekmeria* 11, 73-87.